

З.С. | **Зовнішні справи**

*Заснований у 1991 році
Випускається 6 разів на рік*

**Том 31, № 5
2021**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації**
Серія: КВ № 24816-14756 ПР від 31.03.2021 р.

Журнал включено до
Переліку фахових видань України (Категорія «Б»)
з історичних наук (Наказ Міністерства освіти і науки України № 1188
від 24 вересня 2020 р.)

Журнал представлено
у таких наукометричних базах:
Google Scholar, НБУ ім. В.І. Вернадського,
Фахові видання України

Зовнішні справи / Ред. кол.: Т. В. Сидорук та ін. – Київ: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», ТОВ «Наукові журнали», 2021. – Том 31, № 5. – 104 с.

Засновник і видавець:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», ТОВ «Наукові журнали»
01001, пров. Рильський, 6, Київ, Україна
E-mail: officeua.foreign.affairs@gmail.com
www: <https://uaforeignaffairs.com/uk>

© Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»,
ТОВ «Наукові журнали», 2021

F.A. | **Foreign Affairs**

*Founded in 1991
Published six times per year*

**Volume 31, No. 5
2021**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Certificate of state registration
of the print media**

Series: KV No. 24816-14756 PR dated 31.03.2021

Journal included in List of professional publications of Ukraine (Category “B”)
in Historical Sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1188
of September 24, 2020)

**Journal is presented
in the following scientometric databases:**
Google Scholar, VNLU, Professional publications
of Ukraine

Foreign Affairs / Ed. col.: T. V. Sydoruk et al. – Kyiv: Public Union Editorial Board of the Journal
“Foreign Affairs”, LLC “Scientific Journals”, 2021. – Volume 31, No. 5. – 104 p.

Founder and publisher:
Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”, LLC “Scientific Journals”
01001, 6 Rylskyi Ln, Kyiv, Ukraine
E-mail: officeua.foreign.affairs@gmail.com
www: <https://uaforeignaffairs.com/en>

© Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”,
LLC “Scientific Journals”, 2021

Редакційна колегія

Головний редактор

Тетяна Віталіївна Сидорук

д-р політ. наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Члени редакційної колегії

Валерій Власенко

канд. істор. наук, доцент, Сумський державний університет, Україна

Нуліфар Комілова

д-р геогр. наук, професор, Національний університет Узбекистану імені Мірзо Улугбека, Узбекистан

Олександр Патапас

д-р філософ. наук, доцент, Університет Миколаса Ромеріса, Литва

Юса Джуянді

д-р філософ. наук, доцент, Паджаджаранській університет, Індонезія

Канат Єнсенов

канд. істор. наук, доцент, Інститут історії держави Комітету науки МОН Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Ляззат Бейсенова

канд. екон. наук, професор, Євразійський національний університет імені Л.Н. Гумільова, Республіка Казахстан

Бехчет Кемаль Єсільбурса

д-р істор. наук, професор, Університет Улудаг, Туреччина

Зівар Зайналова

PhD, викладач, Університет Анадола, Туреччина

Ельнур Гасанов

PhD, Гянджинське відділення Національної академії наук Азербайджану, Азербайджан

Надер Мохаммад Альджаварнех

PhD, доцент, Бізнес-коледж, Університет Джадарі, Йорданія

Автанділ Сілагадзе

д-р екон. наук, професор, Тбіліський державний університет ім. Іване Джавахішвілі, Грузія

Френсіс Ботчвей

канд. юрид. наук, Катарський університет, Катар

Єрмек Бурібаєв

д-р юрид. наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Казахстан

Жанна Хамзіна

д-р юрид. наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Казахстан

Кун Вуй Йі

PhD, старший викладач, Університет Санвей, Малайзія

Артур Атанесян

д-р політ. наук, професор, Єреванський державний університет, Вірменія

Йосип Салуквадзе

д-р наук, професор, Тбіліський державний університет ім. Іване Джавахішвілі, Грузія

Тенгіз Верулава

PhD, доцент, Тбіліський державний університет ім. Іване Джавахішвілі, Грузія

Паскаль Желев

PhD, доцент, Університет національної і світової економіки, Болгарія

Марія Бакалова

PhD, Університет національної та світової економіки, Болгарія

Улан Умиткалієв

канд. істор. наук, доцент, Євразійський національний університет імені Л.Н. Гумільова, Казахстан

Марал Хабдуліна

канд. істор. наук, доцент, Євразійський національний університет імені Л.Н. Гумільова, Казахстан

Хатуна Марцквішвілі

PhD, доцент, Тбіліський державний університет ім. Іване Джавахішвілі, Грузія

Нагіма Кала

PhD, доцент, Євразійський національний університет імені Л.Н. Гумільова, Казахстан

Віра Пандіян Каліані Сундрам

PhD, доцент, Університет Технології МАРА, Малайзія

Кирил Точков

PhD, професор, Техаський християнський університет, США

Валерій Грицюк

канд. істор. наук, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна

Наталія Хома

д-р політ. наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Тимейчук Ірина

канд. філол. наук, доцент, Національний університет «Острозька академія», Україна

Антоніна Шуляк (Митко)

д-р політ. наук, професор, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Тетяна Перга

канд. істор. наук, ДУ «Інститут всевітньої історії НАН України», Україна

Лариса Синявська

д-р істор. наук, професор, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Ясін Керем Гумус

канд. міжнар. відносин, доцент, Університет Сакар'я, Туреччина

Олександр Пухкал

д-р наук держ. упр., професор, Національна академія державного управління при Президентові України, Україна

Наталія Чабан

д-р наук, професор, Кентерберійський університет, Нова Зеландія

Сіті Рахіла Рахмат

PhD, Науковий університет Малайзії, Малайзія

Editorial Board**Editor-in-Chief****Tetiana V. Sydoruk**

Full Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

Editorial Board Members**Valeriy Vlasenko**

PhD of Historical Sciences, Associate Professor, Sumy State University, Ukraine

Nilufar Komilova

Full Doctor of Geographical Sciences, Professor, National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, Republic of Uzbekistan

Aleksandras Patapas

Full Doctor in Philosophical Sciences, Associate Professor, Mykolas Romeris University, Lithuania

Yusa Djuyandi

Full Doctor in Philosophical Sciences, Associate Professor, Padjadjaran University, Indonesia

Kanat Yensenov

PhD of Historical Sciences, Associate Professor, Institute of the State History Ministry of Education and Science of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan

Lyazzat Beisenova

Full Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of State Audit, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan

Behçet Kemal Yesilbursa

Full Doctor of Historical Sciences, Professor, Bursa Uludag University, Turkey

Zivar Zeynalova

PhD, Lecturer, Anadolu University, Turkey

Elnur Hasanov

Full Doctor of Philosophy in History Sciences, Ganja Branch of Azerbaijan National Academy of Sciences, Republic of Azerbaijan

Nader Mohammad Aljawarneh

PhD, Associate Professor, Business college, Jadara University, Jordan

Avtandil Silagadze

Full Doctor of Economic Sciences, Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Francis Botchway

PhD of Legal Sciences, Qatar University, Qatar

Yermek Buribayev

Full Doctor of Legal Sciences, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan

Zhanna Khamzina

Full Doctor of Legal Sciences, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan

Koon Vui Yee

PhD, Senior Lecturer, Sunway University, Malaysia

Arthur Atanesyan

Full Doctor of Political Sciences, Professor, Yerevan State University, Armenia

Joseph Salukvadze

Dr. Habil., Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Tengiz Verulava

PhD, Associate Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Paskal Zhelev

PhD, Associate Professor, University of National and World Economy, Bulgaria

Maria Bakalova

PhD, University of National and World Economy, Bulgaria

Ulan Umitkaliev

PhD of Historical Sciences, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan

Maral Khabdulina

PhD of Historical Sciences, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan

Khatuna Martskvishvili

PhD, Associate Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Nagima Kala

PhD, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan

Veera Pandiyan Kaliani Sundram

PhD, Associate Professor, Universiti Teknologi MARA, Malaysia

Kiril Tochkov

PhD, Professor, Texas Christian University, United States

Valerii Hrytsiuk

PhD of Historical Sciences, Associate Professor, The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Ukraine

Nataliia Khoma

Full Doctor in Political Sciences, Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Iryna Tymeichuk

PhD of Philological Sciences, Associate Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

Antonina Shuliak (Mytko)

Full Doctor of Political Sciences, Professor, Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine

Tetiana Perha

PhD of Historical Sciences, Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Larysa Syniavska

Full Doctor of Historical Sciences, Professor, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Yasin Kerem Gumus

PhD in International Relations, Associate Professor, Sakarya Üniversitesi, Turkey

Aleksandr Pukhkal

Full Doctor of Science in Public Administration, Professor, The National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Ukraine

Natalia Chaban

Dr. Habil., Professor, University of Canterbury, New Zealand

Siti Rahyla Rahmat

PhD, Universiti Sains Malaysia, Minden, Malaysia

ЗМІСТ

ДОСЛІДНИЦЬКІ СТАТТІ

В. Павленко, М. Половін

«Електоральна історія популістських правих партій Австрії, Франції та Нідерландів (1980–2017 роки)».....9

Т. Рендюк

«До витоків української еміграції: передумови, основні форми та напрями формування перших зарубіжних груп і колоній етнічних українців».....15

Р. Пиріг

«Індійська дипломатична місія до імператора Октавіана Августа в дзеркалі індоевропейських контактів»28

І. Рибачок

«Українське жіноцтво Австрії та спроби відновлення діяльності Союзу українок (1945–1957)».....35

В. Лу

«Порівняльний аналіз заснування китайських та американських аналітичних центрів».....44

О. Цветков

«Структуризація аналізу міжнародних конфліктів та загроз»52

Д. Чеберкус, А. Федчук, С. Жеребчук

«Зовнішня політика ЄС і Росії в Арктиці як чинник формування стратегії діяльності України в полярних регіонах Землі»61

РЕЦЕНЗІЇ НА КНИГИ

Ю. Чотарі

«Ґрунтовна праця про закарпатську «Просвіту»: рецензія на книгу Павла Федаки «Закарпатська «Просвіта» у постатях її діячів (1920–2020)»70

ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

І. Матяш, І. Старовойтенко

«Ганна Чикаленко-Келлер: перша українська жінка-дипломат – учасниця міжнародного форуму»74

Є. Габер

«Новітні тренди у дипломатії: що змінює дипломатичний світ сьогодні і яким він буде у майбутньому?»82

О. Діброва

«У пошуках стратегічної глибини для України» (до 30-ї річниці Незалежності України)88

О. Костюк

«Найважливіше в житті – це краса»97

CONTENTS

RESEARCH ARTICLES

V. Pavlenko, M. Polovin

Electoral History of the Populist Right-Wing Parties of Austria, France, and the Netherlands (1980-2017)9

T. Rendiuk

The Roots of Ukrainian Emigration: Preconditions, Main Forms and Vectors of Development of the First Foreign Groups and Colonies of Ethnic Ukrainians15

R. Pyrih

Indian Diplomatic Mission to Emperor Octavian Augustus: Indo-European Contacts28

I. Rybachok

Ukrainian Women in Austria and Attempts to Resume the Activities of the Union of Ukrainian Women (1945-1957)35

W. Lu

Comparative Analysis of the Establishment of Chinese and American Think Tanks44

O. Tsvietkov

Structuring the Analysis of International Conflicts and Threats52

D. Cheberkus, A. Fedchuk, S. Zhrebchuk

EU and Russian Foreign Policy in the Arctic as a Factor in Shaping Ukraine's Strategy in the Earth's Polar Regions61

BOOK REVIEWS

Yu. Chotari

An Essential Work on Transcarpathian “Prosvita”: A Book Review of Pavlo Fedaka’s “Transcarpathian “Prosvita” in the Activities of its Members (1920-2020)”70

THE FEMALE FACE OF UKRAINIAN DIPLOMACY

I. Matiash, I. Starovoitenko

Hanna Chykalenko-Keller: The First Ukrainian Woman-Diplomat – Participant of the International Forum74

Ye. Haber

Recent Trends in Diplomacy: What is Changing the Diplomatic World Today and What Will it be Like in the Future?82

O. Dibrova

In Search of Strategic Depth for Ukraine (to the 30th anniversary of Ukraine's Independence)88

O. Kostyuk

The Most Important Thing in Life is Beauty97

УДК 655.552
DOI: 10.46493/2663-2675.31(5).2021.70-73

Юрій Чотарі*

Закарпатський угорський інститут
ім. Ференца Ракоці II
90202, площа Кошута, 6, м. Берегове, Україна

Yurii Chotari

Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian
College of Higher Education
90202, 6 Kossuth Sq., Berehove, Ukraine

Грунтовна праця про закарпатську «Просвіту»: рецензія на книгу Павла Федаки «Закарпатська «Просвіта» у постатях її діячів (1920–2020)»

An Essential Work on Transcarpathian “Prosvita”: A Book Review of Pavlo Fedaka’s “Transcarpathian “Prosvita” in the Activities of its Members (1920-2020)”

Нещодавно побачила світ ґрунтовна праця етнолога, музеолога, історика, краєзнавця, громадського діяча Павла Федаки «Закарпатська «Просвіта» у постатях її діячів (1920–2020)». Книга видана з нагоди 100-річчя створення на Закарпатті найстарішої української громадської організації – крайового товариства «Просвіта» і присвячена, як зазначено автором, «світлій пам’яті тих, хто плугами «Просвіти» невтомно орав близьку і дорогу ниву рідної землі та щедро засівав її зернами розумного, доброго, вічного».

Але її актуальність варто розглядати не тільки через цю визначну дату в історії краю. З її змісту читач може дізнатися і переконатися, що Закарпаття не було *terra incognita*, «Африка у центрі Європи»: тут народжувалися і самовіддано працювали, розвивали наукове, культурне, духовне, освітнє, громадсько-політичне життя, оберігали мову, традиції та віру предків, поширювали серед народу знання, формували його національну свідомість і самосвідомість, відроджували та зміцнювали історичну пам’ять, виховували цілі покоління громадян і патріотів рідної землі талановиті вчені, педагоги, письменники, священнослужителі, громадські, культурні і політичні діячі. Всіх їх, людей українського спрямування, з часу заснування у травні 1920 року об’єднала «Просвіта», засновниками, провідниками та активістами якої були визначні постаті, багатьом з котрих у книжці присвячені окремі нариси.

Ще 1990 року автор книги став ініціатором відродження на Закарпатті товариства «Просвіта», був упродовж наступних 26 років його головою, і зробив помітний внесок у його діяльність, у дослідження історії, життя і праці багатьох провідників та активістів товариства.

Ще на конференції з відродження закарпатської «Просвіти» 23 грудня 1990 року у своїй ґрунтовній доповіді «Товариство «Просвіта» і духовне відродження краю» (надрукована у Матеріалах конференції, які вийшли друком 1991-го)¹ він зробив докладний аналіз діяльності товариства впродовж 1920–1939 років і назвав забуті, спалювані комуністичним режимом імена багатьох подвижників наукового, культурного, громадсько-політичного життя Закарпаття, серед яких: Августина Волошина, Юлія і Михайла Брашайків, Василя Гаджегу, Степана Ключурака, Івана Панькевича, Василя Гренджу-Донського, Августина Штефана, Миколу Долина, Павла Яцка, Віктора Желтвая, Василя Климпуша та інших. Потім, майже щороку, за останні 30 років опублікував численні статті про названих і десятки неназваних персоналій, а в минулому році видав згадану знакову працю.

Джерельну базу для написання роботи склали документи Державного архіву Закарпатської області (ф. 72, оп. 1, 2), рукописні Протоколи засідань Головного відділу товариства «Просвіта» в Ужгороді у двох томах (Т. 1: 11 травня 1920 – 27 травня 1925. – 338 с.; Т. 2: 1 червня 1925 – 26 липня 1934. – 580 с.; третій том 1934–1939 років, на жаль, не зберігся), видання 20–30-х років ХХ століття, зокрема товариства «Просвіта», спогади учасників просвітнянського руху, праці самого дослідника, які друкувалися у різних закарпатських виданнях, серед них і, перше в історії Закарпаття, основане на архівних джерелах, хоча й невеликих за обсягом, дослідження «Нарис історії товариства «Просвіта» Карпатської Русі-України (1920–1939)» (Ужгород, 1991. – 54 с.), «Народний Дім «Просвіти» в Ужгороді» (2008. – 120 с.) та інші.

¹Федака П.М. Товариство «Просвіта» і духовне відродження краю. *Матеріали установчої конференції по відродженню на Закарпатті крайового товариства «Просвіта»*. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1991. С. 13–40.

Стаття надійшла: 25.07.2021, Доопрацьовано: 15.08.2021, Схвалено до друку: 10.09.2021

Рекомендоване цитування:

Чотарі Ю. Грунтовна праця про закарпатську «Просвіту»: рецензія на книгу Павла Федаки «Закарпатська «Просвіта» у постатях її діячів (1920–2020)». *Зовнішні справи*. 2021. Т. 31, № 5. С. 70–75.

*Відповідальний автор

Книга складається зі вступної статті «Берегиня розумного, доброго, вічного», п'яти розділів, у яких подано нариси про 101 персоналію, пов'язану з діяльністю «Просвіти» (вчених, письменників, педагогів, краєзнавців, громадських, культурних, духовних, політичних та інших діячів), бібліографічної довідки, списку просвітян Закарпаття, про яких у праці немає нарисів, фотолітопису.

У розлогіій вступній статті (с. 5–26) прослідковано історію створення товариства, членами якого були 16,5 тисяч осіб, його багатогранну діяльність відповідно до прийнятого на установчих зборах 9 травня 1920 року Статуту (культурне та економічне піднесення народу, виховання його у моральному і патріотичному дусі, плекання рідної мови і традицій, розвиток освіти та шкільництва тощо), заснування в усьому краю читалень (бібліотек), а при них – курсів з подолання неписьменності, драматичних, хорових колективів, спортивних організацій, спілок і об'єднань господарського характеру тощо. Наслідком цієї діяльності стало створення і функціонування, крім централі, 13 філій і 234 читалень, 135 театральних гуртків, 94 хорів, 74 спортивних організацій, 12 духовних оркестрів, а також будівництво в Ужгороді імпазантного триповерхового Народного Дому товариства «Просвіта» (1928) – національно-культурного центру українців краю, в якому розмістилися кінотеатр «Уранія» на 720 місць, музей (близько двох тисяч експонатів з історії, культури і природи краю), бібліотека (понад вісім тисяч томів української класичної літератури та місцевих авторів, наукові, науково-популярні книжки з історії України і Закарпаття, видання господарського характеру тощо) тощо. Значною подією стало заснування і діяльність першого у краї українського професійного театру під назвою «Руський театр товариства «Просвіта» (1921–1929), помітну роль у розвитку якого відіграв визначний український актор Микола Карпович Садовський, який упродовж 1921–1923 років був його головним режисером і директором, а також створення знаменитого Руського Національного хору (1921) під керівництвом Олексія Приходька, що на середину 20-х років ХХ століття нараховував 220 співаків. Активними були видавничі діяльність (побачили світ 150 книжок і брошур українською мовою тиражем 450 тис. примірників), наукове вивчення історії та культури краю, результати якого друкувалися у Науковому збірнику товариства «Просвіта» в Ужгороді (14 випусків у 12 томах: 1922–1938 роки) – найповажнішому науковому виданні за всю історію Закарпаття. Під синьо-жовтими прапорами проводилися масові громадсько-культурні та політичні акції, у яких гартувалася національна свідомість народних мас, формувалися утверджувалися їхні державницькі устремління: з'їзди народовецької молоді 1929 року в Ужгороді та 1934-го в Мукачеві, окружні з'їзди «Просвіти» 1937 року на захист рідної мови і культури в селах Кальник Мукачівського району, Дубриничі, Тур'я, Ремети Перечинського районів, Всепросвітянський з'їзд 17 жовтня 1937 року проти підручників московською

мовою – найбільше за всю історію зібрання українців, в якому взяло участь понад 15 тис. осіб з понад 300 сіл області, маніфестаційні збори 1938 року в селі Велика Копаня Севлюшського (нині Виноградівського) району, в Рахові та Перечині.

У розділі «Засновники та провідники «Просвіти» 20–30-х років ХХ ст.» (с. 27–76) автор подав ґрунтовні нариси про такі визначні постаті того часу як педагог, вчений, громадсько-культурний, політичний і державний діяч, Президент Карпатської України о. Августин Волошин, вчені та громадські діячі історик Василь Гажега і мовознавець Іван Панькевич, громадсько-політичні й культурні діячі Юлій Брацайко (незмінний голова закарпатської «Просвіти» упродовж 1920–1939 років), Михайло Брацайко (автор ч. 1 Конституційного закону про незалежність Карпатської України, прийнятого Соймом Карпатської України 15 березня 1939 року в м. Хуст), Степан Клочурак – президент Гуцульської республіки упродовж 1918–1919 років, педагоги, громадсько-політичні діячі Августин Штефан (голова Сойму Карпатської України), Юліан Ревай (міністр та прем'єр-міністр Карпатської України), Віктор Желтвай, письменник і громадський діяч, основоположник української літератури Закарпаття Василь Гренджа-Донський, видавець Павло Кукуруза, актор, хоровий диригент, педагог Іван Трухлий та інші.

Дуже цінний, обширний і науково-обґрунтований, матеріал подано в іншому розділі книги «Просвіта» у зв'язках зі славетними українськими вченими» (с. 77–88). Тут проаналізовано наукову співпрацю закарпатської «Просвіти» з визначними українськими вченими: фольклористом, етнографом і громадським діячем академіком Володимиром Гнатюком, дослідником українського, зокрема закарпатського і загальнослов'янського музичного фольклору, академіком Філаретом Колессою, істориком, мистецтвознавцем, архітектором і краєзнавцем Володимиром Січинським, які друкували ґрунтовні, окремі – монографічного характеру, статті у «Науковому збірнику товариства «Просвіта» в Ужгороді, краєзнавчому журналі «Підкарпатська Русь» та інших.

Зокрема, В. Гнатюк зібрав величезний за обсягом матеріал і видав шість об'ємних томів «Етнографічних матеріалів з Угорської Русі», опублікованих упродовж 1897–1911 років в Етнографічному збірнику Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, опублікував численні статті з питань мови, історії, культури, громадсько-політичного життя українців Закарпаття (понад 100 бібліографічних позицій¹), серед них: «Дещо про Русь Угорську» (1895), «Причинки до історії зносин галицьких і угорських русинів» (1899), «Число русинів на Угорщині» (1899), «Русини Пряшівської єпархії та їх говірки» (1900), «Відродження мадярських русинів» (1907), нариси про вчених-закарпатців Юрія Жатковича, Юрія Гуцу-Венеліна, Гядора Стрипського, Августина Волошина, публікації у Науковому збірнику товариства «Просвіта» в Ужгороді (1922) та журналі «Підкарпатська Русь» (1923. – № 1 та 1924. – № 2, 3, 4: ґрунтовна

¹Мушинка М. Слово коліски нашої: Володимир Гнатюк про Карпатську Русь-Україну. Ужгород: Поличка Карпатського краю, 1991. 31 с.

стаття «Гуцули»), рецензії на видання закарпатських авторів. За подвижницьку наукову і громадську працю 16 червня 1921 року В. Гнатюк був обраний почесним членом Товариства «Просвіта» Підкарпатської Русі.

У нарисі про Ф. Колессу П. Федака проаналізував ґрунтовні праці етномузикознавця «Народні пісні з південного Підкарпаття», «Старинні мелодії обрядових пісень (весільних і колядок) на Закарпатті», «Народні пісні з Підкарпатської Русі», опубліковані у Науковому збірнику товариства «Просвіта» в Ужгороді за 1923, 1934, 1938 роки, в яких він довів спорідненість давніх народних пісень Закарпаття з піснями інших регіонів України, що свідчить про культурну єдність всіх частин українського народу.

У статті про В. Січинського підкреслено заслуги вченого у дослідженні народної архітектури Українських Карпат, найстарішої (XIV століття) дерев'яної церкви на українському Закарпатті в с. Трочани (надрукована у Науковому збірнику товариства «Просвіта» в Ужгороді за 1938 рік), спорудження величавих православних церков у Михайлівцях (1934) та с. Нижній Комарник Свидницького округу на Східній Словаччині (1937).

У розділі «Продовжувачі й утверджувачі ідей історичної «Просвіти» (с. 89–127) охарактеризовано діяльність драматурга, актора, режисера, автора капітальної монографії «Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 р.» (1993) Юрія-Августина Шерегія (1907–1990), вченого, громадсько-політичного діяча, представника уряду Карпатської України у Празі, засновника земляцького Карпатського Союзу США Вікентія Шандора (1907–2003), педагогів і громадських діячів Федора Шимоновського (1905–1999), Михайла Ердєвдя (1910–2000), Олександра Пайкоша (1912–2001), громадсько-культурних і політичних діячів Степана Росоху (1908–1986), Миколу Бандусяка (1909–2002), Юліана Химинця (1911–1994), вченого і педагога Миколу Кушніренка (1906–2000), вченого-історика, онука Володимира і сина Дмитра Антоновичів, Марка Антоновича (1916–2005) та інших.

З нарисів, поміщених у розділі «Народжені у міжвоєнному двадцятиріччі (1919–1939)» (с. 128–229), варто відзначити ґрунтовні статті про єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Івана Маргітича (1921–2003), громадсько-політичного та культурного діяча і довголітнього голову Карпатського Союзу США Михайла Шпонгака (1921–2003), вченого, публіциста, дослідника політичної історії Закарпаття, автора ґрунтовної праці «Карпато-Українська держава» Петра Стерча (1919–1989), вчену-карпатознавця Олену Рудловчак (1919–2007), дослідника історії церкви о. Атанасія-Василя Пекаря (1922–2011), вчених і громадських діячів Василя Маркуся (1922–2012), Йосипа Данка (1922 р.н.), Івана Жегуца (1923–2017), вчених-істориків Омеляна Довганича (1930–2009), Михайла Тиводара (1936–2017), Володимира Задорожного (1939 р.н.), Олексія Корсуна (1936 р.н), вчених-мовознавців Василя Німчука (1933–2017), Михайла Сюська (1937–2018), фольклориста, етнолог, краєзнавця академіка Миколу Мушинка (1936 р.н.), політичних в'язнів комуністичних тюрем і таборів Омеляна Росула (1926–2004), Івана Коршинського (1928 р.н.),

Петра Тракслера (1929–2017) та інших, ще близько 30 персоналії.

Останній розділ «Народжені у 40–70 і роки ХХ ст.» (с. 230–286), у якому хоч і надруковані нариси про 24 просвітян, але, на думку знаковими, тобто такими, що зробили помітний внесок до наукового, культурного, громадського і політичного життя області, з них є не всі. Серед відомих імен – вчені-історики Микола Олашин, Сергій Федака, Павло П. Федака, етнолог, музеолог, багатолітній директор Свидницького музею української культури (Словаччина) Мирослав Сополига, поети Петро Скунець, Василь Густі, громадсько-політичний і церковний діяч єпископ ПЦУ Віктор Бєдь, композитор Андрій Червєняк, спортсмен, тренер і педагог Андрій Федорішко, громадсько-політичний і культурний діяч Євген Ясінський.

Дуже цінну частину книги П. Федаки становить список просвітян Закарпаття 1920–2020 років (822 персоналії), про яких не подано нарисів у книзі, але статті, нариси чи інформації про яких буде внесено до Енциклопедії закарпатської «Просвіти», що, як зазначає автор, готується до видання. Це великий труд дослідника, який в архівах, у різних виданнях різних років виявив і зафіксував таке велике число активних працівників на науковій, освітній, культурній та громадсько-політичній ниві Закарпаття.

На високу оцінку заслуговує і бібліографічна довідка (с. 294–314), у якій дослідник подає відомості про статті та матеріали, опубліковані у різні роки в різних виданнях щодо кожної з поданих ним у книжці 101 персоналії.

Завершує видання фотолітопис, де подано понад 200 фотографій, чимало з яких є унікальними. Серед них – знімок делегатів установчих зборів крайового товариства «Просвіта» перед будинком жупанату в Ужгороді 9 травня 1920 року, фото членів читалень, хорових, драматичних і спортивних колективів, духових оркестрів, масових заходів 20–30 х років ХХ століття з різних міст і сіл краю, фото делегатів конференції з відродження на Закарпатті товариства «Просвіта» (23 грудня 1990 року), просвітянського хору і чоловічого вокального ансамблю, днів і вечорів з нагоди державних і національних свят, ювілеїв визначних вчених, письменників, педагогів, громадських, культурних і політичних діячів, наукових і науково-практичних конференцій, відкриття меморіальних дошок відомим постатям тощо. Це ще одна велика заслуга автора книжки – по зернині зібрати і опублікувати історію закарпатської «Просвіти» у численних фотографіях.

Крім поданого у книзі, величезного за обсягом і цінного за змістом, історико-краєзнавчого матеріалу, слід відзначити і гарне художнє оформлення (художник Микола Дем'ян) та високий поліграфічний рівень (директор видавництва ТИМΠΑНИ Ярослав Федишин) книги. На фестивалі-огляді видавництва Закарпатської області у вересні 2020-го ця книга визнана переможцем у номінації «Фест-книга» (гран-прі).

Звичайно, подати нариси про всіх відомих просвітян краю в одній книжці неможливо. Але окремі з них, зокрема періоду 20–30 х років ХХ століття, на нашу

думку, цього заслуговували. Це, наприклад, педагог, письменник і редактор журналу «Наш рідний край» Олександр Маркуш, фольклорист і письменник Лука Дем'ян, педагог, краєзнавець і співзасновник «Просвіти» Павло Яцко, член Головного відділу «Просвіти» і громадсько-політичний діяч Федір Ревай, письменник, педагог і священник Дмитро Попович, педагоги і хорові диригенти Олекса Приходько, Федір Повхан, Андрій Міньо, Юрій Палюх, педагоги Михайло Горошак, Василь Опаленик, Іван Кедюлич та інші. Але, як пояснює сам автор, нариси у книзі подані про тих, про кого він писав раніше або про кого ним були зібрані відповідні

матеріали. Водночас відомо, що попереду у П. Федаки – підготовка і видання амбітного проєкту «Енциклопедія «Просвіти» Закарпаття», в якій буде розміщено біля однієї тисячі гасел про персоналії та понад півсотні статей про різні напрямки діяльності історичної (1920–1939) та відродженої у 1990 «Просвіти».

Невеликий тираж книги (300 примірників) не дозволяє поширити це надзвичайно цінне видання в інших регіонах України, але це вже не вина автора, а реалії наших сьогоденних книговидавничих проблем.

Книга є визначним внеском до української біографістики та до історіографії України загалом.

**Журнал
«ЗОВНІШНІ СПРАВИ»**

**Том 31, № 5
2021**

Випусковий редактор:
О. Таукач

Редагування англomовних текстів:
К. Касьянов

Комп'ютерна верстка:
К. Соседко

Підписано до друку з оригінал-макета 25.10.2021
Ум. друк. арк. 12
Наклад 300 примірників

Видавництво: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»,
ТОВ «Наукові журнали»
01001, пров. Рильський, 6, Київ, Україна
E-mail: officeua.foreign.affairs@gmail.com
www: <https://uaforeignaffairs.com/uk>

**Journal
“FOREIGN AFFAIRS”**

**Volume 31, No. 5
2021**

Managing Editor:
O. Taukach

Editing English-language texts:
K. Kasianov

Desktop publishing:
K. Sosiedko

Signed to the print with the original layout 25.10.2021.
Mind. print. ark. 12
Circulation 300 copies

Publisher: Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”,
LLC “Scientific Journals”
01001, 6 Rylskyi Ln, Kyiv, Ukraine
E-mail: officeua.foreign.affairs@gmail.com
www: <https://uaforeignaffairs.com/en>